

Ympäristöministeriölle
kirjaamo@ym.fi.

LAUSUNTO 7.12.2021

LAUSUJA

Kansalaisten kaivosvaltuuskunta -MiningWatch Finland ry

Lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi kaavoitus- ja rakentamislainsäädännön muuttamisesta

Lausuntopyyntönumero: VN/279/2018
Vastausaika päättyy: 7.12.2021

Yleistä

Lainvalmistelun tavoitteista

Lain valmistelun tavoitteet koskien *hiilineutraalia yhteiskuntaa, luonnon monimuotoisuuden vahvistamista, rakentamisen laadun parantamista ja digitalisaation edistämistä* ovat erityisen kannatettavia.

Lainvalmistelun lähtökohta jaotella suunnittelujärjestelmän kokonaisuus siten, että jo kaavoitusprosessin varhaisen alkuvaiheen aikana huomioidaan kaavoihin tehtävän sekä oikeusvaikutteisia että oikeusvaikutuksettomia merkintöjä on hyvä ja tarpeellinen.

Tältä osin lainvalmistelun perusteluja tulee kuitenkin täsmentää, jotta oikeusvaikutteisten sekä oikeusvaikutuksettomien merkintöjen tekemiseksi tarvittavien selvitysten hankkimisvastuu, sekä erityisesti että kaavoittajalle on selkeästi veloitettu niiden selvitysten välittäminen kuulemismenettelyn lausuntopyyntöasiakirjoissa, sekä oikeusvaikutteisten että oikeusvaikutuksettomien seikkojen osalta.

Tämä toisistaan erittely on tarpeen, koska nykyisen lain tulkinnoissa esimerkiksi maakuntakaavojen tasolla ei noiden merkintöjen eroa ole riittävästi selvennetty, ja kun niihin merkintöihin ovat asianosaiset lausunnoissaan viitanneet, niin maakuntahallinto on sitten vastineenaan tulkinnut, ettei kyseinen maakuntakaavamerkintä ole ollutkaan oikeusvaikutteinen, vaan vain informatiivinen. Tällaista on tapahtunut esimerkiksi maakuntakaavoihin merkittyjen ”mineraalivaranto alueiden” osalta. Niitä merkintöjä ovat kaivosyhtiöt tulkinneet kuin veloitteeksi käynnistää niille alueille kaivoslain mukaisia toimintoja mineraalivarojen hyödyntämisen edistämiseksi. Eikä suinkaan toimenpiteiksi kyseisten mineraalivarantojen turvaamiseksi tuleville sukupolville.

Tällaiset epäselvyydet kaavavalmistelussa joutuvat tietenkin muutoksenhaussa ratkaistaviksi, mistä aiheutuu ylimääräistä työtä kaikille osapuolille, ja erityisesti myös epäluottamusta maakuntakaavavalmistelujen laatuun maakunnan asukkaisen perusoikeuksien turvaamisessa.

Koska lakiehdotuksessa viitataan pyrittävän vähentämään maakuntahallinnon ”hallinnollista taakkaa” informatiivisen merkintöjen velvoittavuutta vähentämällä, katsomme ettei sellaista tule tehdä. Asukkaiden luottamusta ei voi saavuttaa asianmukaista informaatiota vähentämällä

ja jo tiedossa olevaa tietoa panttaamalla. Päinvastoin, todellinen hallinnollinen taakka aiheutuu jälkikäteisistä oikeudenkäyntiprosesseista, joiden avulla asianosaiset pyrkivät paikkaamaan kaavavalmistelujen yhteydessä syntynyttä oikeusturvavajettaan.

Yleisen oikeusvarmuuden kannalta tulkiten ei maakuntahallinnolla tule olla asianosaisten oikeuden yli menevää oikeutta etukäteen arvioida ja päättää, mikä informatiivinen tieto olisi asianosaisten omaan tulevaisuuteen vaikuttavassa kaavaprosessissa (sehän kuitenkin on kaavoituksen tarkoitus) oleellista asianosaiselle. Lain perusteluihin tulee kirjata oikeusohjeeksi, että mahdollisimman laaja-alaisesti selvitetään myös tarpeelliset informatiiviset tiedot lausuntopyyntöasiakirjoihin liitettäväksi.

Asianosaisten oikeusturvan parantamisen kannalta on erityisen tarpeellista, että jo lainsäädännön perusteluissa selkeästi täsmennetään oikeusvaikutteisten merkintöjen ja muiden merkintöjen välinen ero ja merkintöjen tarkoitus kyseisten kaavojen perusteella tehtäviin yksityiskohtaisempiin suunnitelmiin.

Lausuntopyyntömenettelystä

Koska kaikilla kaavatasoilla on tarkoituksena nimenomaan asianosaisten voivan vaikuttaa alueen tulevaan kehittämiseen, on tarpeellista lain perusteluissa selventää kaavan valmistelun eri vaiheissa pyydetävän lausuntopyyntömenettelyn merkitystä ja sen toteuttamista ohjaavia säädöksiä.

Tältä osin lain perustelut ovat puutteellisia ja osin ristiriitaisia. Lakiehdotuksesta saattaa saada käsitys, kuin edelleenkin kaavavalmistelun lausuntopyyntömenettelyä ohjaisi vain nykyisen MRL:n mukainen *ilmoitusmenettely*.

Tämä seikka tulee lain perusteluissa selventää oikeusohjeella, jolla täsmennetään julkisen lausuntopyyntömenettelyn toteutusta sellaiseksi, että sen yhteydessä tulee annetuksi asianosaisille käyttöön kaavaluonnoksen tai -ehdotuksen perusteeksi hankitut riittävät selvitykset, jotta asianosaiset voisivat niihin riittäviin selvityksiin perustuen lausua kannanottonsa kaavassa määritettäviin oman elinpiirinsä tulevaisuutta ohjaaviin periaatteisiin.

Lain perusteluissa on syytä täsmentää, että asianosaisten oikeutta tulla kuulluksi määrittää perustuslain 21 §:n 2 momentti, eikä se tarkoita viranomaisen tiedottamisvelvollisuutta, vaan kuulemisvelvoitetta. Kaavan valmistelua ohjaa myös hallintolain mukainen viranomaisen selvittämisvelvollisuus (hallintolaki 31 ja 34 §). Näiden perustuslain ja hallintolain määrittämien kuulemisvelvoitteiden ja -menettelyjen toteuttamista ei voi ilman erityisperusteluja supistaa MRL:n mukaiseksi ilmoitusvelvoitteeksi, eikä sellaisia erityisperusteluja ole lakiehdotuksessa esitetty.

Vastoin perustuslain 21 §:n tarkoitusta lakiehdotus antaa epämääräisen ja ristiriitaisen kuvan kaavojen lausuntopyyntöjen toteuttamista ohjaavista säädöksistä. Esimerkiksi lakiehdotuksen useissa kohdissa perustellaan *tehokasta tiedottamista*, eikä suinkaan lausuntopyyntöasiakirjojen riittävyttä.

Lakiehdotuksessa viitataan useissa kohdin *kuulemiseen*, ja peräti 96 §:n perusteluissa lausutaan, että ”*Tällainen asianosaisten varhaisen vaiheen kuuleminen voidaan järjestää monin tavoin, kuulemisessa on noudatettava hallintolain 34 §:ää. Selvyyden vuoksi pykälän 1 momentin loppuun ehdotetaan säännöstä, jossa viitataan hallintolakiin tätä lakia täydentävänä lakina.*”

On oleellisen virheellistä luoda julkista käsitystä, kuin kaavavalmistelijien lausuntopyyntömenettelyä määrittäisi MRL ja sitä täydentäisi hallintolaki.

Edellä kuvatunlaiset lainsäädäntöjärjestelmän ristiriitaisuudet ja käsitteiden epämääräisyydet on korjattava lain perusteluihin, jotta asianosaisten perustuslaillinen oikeusturva riittävistä lausuntopyyntöasiakirjoista tulee lain perusteluissa selkeästi kirjatuksi, jotta asianosainen voi niihin riittäviin lausuntopyyntöasiakirjoihin perustuen lausua kantansa kaavaprosessien eri vaiheissa.

Maakunnan aluerakenne, valtakunnallinen ja maakunnallinen liikennejärjestelmä ja -verkko, maakunnan viherrakenne

Esityksen päätavoitteita ovat hallitusohjelman mukaisesti hiilineutraali yhteiskunta, luonnon monimuotoisuuden vahvistaminen sekä rakentamisen laadun parantaminen ja digitalisaation edistäminen.

Lakiluonnoksen mukaan maakuntakaava olisi *oikeusvaikutteinen vain kolmen teeman osalta*; maakunnan aluerakenne, valtakunnallinen ja maakunnallinen liikennejärjestelmä ja -verkko, sekä maakunnan viherrakenne. Näiden roolia korostettaisiin pitkän aikavälin yleispiirteisinä suunnitelmina.

Erityisenä uutena oikeusvaikutukseltaan merkittävänä osa-alueena maakuntakaavoituksessa on maakunnan viherrakenne, jonka katsomme ehdottoman tärkeäksi uudistavaksi ja parantavaksi oikeusvaikutukselliseksi käsitteeksi.

Lain perusteluissa on kuitenkin syytä edelleen täsmentää kyseisen oikeusvaikutteisen viherrakenne käsitteen merkittävyyttä maakuntatason pitkän aikavälin tulevaisuudelle, sekä lain perusteluissa viitata myös käynnissä oleviin lainsäädäntöhankkeisiin ympäristönsuojelulain, luonnonsuojelulain ja kaivoslain uudistamisiksi, sekä EU:n velvoittamiin oikeusohjeisiin YVA-direktiivin, vesipuidedirektiivin, luontodirektiivin, luonnon moninaisuuden turvaamisesta. On selvää etteivät kyseiset velvoitteet toteudu, kuten eivät nykyäänkään ole toteutuneet, ellei lain perusteluissa erikseen anneta oikeusohjeita kyseisten velvoittavien säädösten ottamisesta huomioon maakuntakaavan valmistelussa sekä kaavamääräysten laatimisissa, erityisesti viherrakenne käsitteeseen liittyen.

Oleellista ovat myös käynnissä olevat kansallisen ilmastostrategian, metsävarojen käytön, ja luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen tähtäävät politiikkaohjelmat, joiden suhteen on selvää, etteivät ne voi toteutua ilman maakuntakaavoituksissa tehtäviä kehittämistavoitteiden asettamisia. Näiden toteutumisen varmistamiseksi on lain perusteluissa annettava tarkempaa ohjausta erityisesti viherrakenteeseen liittyen.

Luonnon monimuotoisuuden turvaamista ja viherrakenteen jatkuvuutta koskevat uudet vaatimukset edistäisivät luonnon monimuotoisuuden huomioon ottamista kaavoituksessa. Tämän arvioidaan parantavan luonnon monimuotoisuuden huomioimista ja turvaamista alueidenkäytön suunnittelussa. Monimuotoisuuden turvaamisen toteutumisen varmistamiseksi on lain perusteluissa annettava lisäohjausta velvoitteiksi selvittää ja arvioida kaavoituksellisten ratkaisujen vaikutuksia luonnon muotoisuudelle sekä ekosysteemipalvelujen toimivuudelle.

Biologista monimuotoisuutta koskeva YK:n yleissopimuksen eli biodiversiteettisopimuksen piirissä on asetettu pitkän aikavälin tavoitteeksi maailman maa- ja vesialueiden laaja-alainen ja

tehokas suojelu ekologisesti edustavan ja hyvin kytkeytyneen suojelualueverkoston sekä muiden alueisiin perustuvien suojelumenetelmien avulla. Vuonna 2018 sopimuksen 14. osapuolikokous teki päätöksen koskien ”muiden tehokkaiden aluelähtöisten suojelutoimien” alueita (*other effective area-based conservation measures OECM*). Päätöksen yhteydessä määriteltiin OECM-käsitteen ja -alueen kriteerit sekä hyväksyttiin ohjeet näiden suojelualueverkostojen tukevien alueiden tunnistamisen, tunnustamisen ja raportoinnin menettelyiksi sekä sopimuksen suojelutavoitteiden toteutumisen seuraamiseksi.

Biodiversiteettisopimuksen toteutumisen varmistamiseksi on lain perusteluihin lisättävä veloitteet tarvittavien aluelähtöisten suojelutoimien selvittämisestä maakuntakaavoitusten yhteydessä, myös vesiluonnon turvaamisen näkökulmasta tarkasteltuna, ja niihin perustuvista maakuntakaavaan tehtävistä merkinnöistä.

Maakuntakaavan oikeusvaikutusten kohdentaminen nimenomaan ilmastonmuutoksen sekä luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen torjuntaan on välttämätöntä. Luontopääoma tulee maakuntakaavatasolla nähdä myös taloudellisena varantona ja sen säilymisen turvaaminen osana pitkän aikavälin kasvun varmistamista, jonka vuoksi on maakuntakaavoituksessa veloitettava toteuttamaan maakunnan luontopääomaselvitys.

Lain perusteluissa on täsmennettävä tämän luontopääoman inventoinnin, kuvaamisen ja arvottamisen olevan maakuntakaavoituksen tärkeimmäksi tehtäväksi, ja kaikkien muiden maakuntakaavan sallimia toimintoja on arvioitava sen suhteen, mitä vaikutuksia ne aiheuttavat maakunnan luontopääomaan sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Tälle arviointityölle on kaavavalmistelussa luotava yhteisesti hyväksytyt perusteet.

Vesiluontoympäristö on (olisi) valtava luontopääomavaranto-alue Suomessa, mutta on nykyisellään suurelta osin voimalaitosrakentamisilla, säännöstelyillä ja muilla maankäytön ratkaisuilla suurelta osin tuhottu. Nykyisellään vesiluontopääomaa ei maakuntakaavoituksessa ole merkitty merkittäviksi luontopääomavaranto-alueiksi kuin erityiskohteiden osalta, vaan pääasiassa maakunnallisesti merkittäviksi virkistysalueiksi. Ja peräti niiden virkistysaluemerkintöjenkin kanssa päällekkäin menevillä ”potentiaalisilla mineraalivihyöhykkeillä”, ilman kaavamääräyksiä selvittämisveloitteiksi vaikutuksista vesiluontopääomaan. Tällainen epäkohta on korjattava lain perusteluissa annettavilla ohjauksilla veloitaa selvittämään maakuntakaavan sallimien toimintojen vaikutukset vesiluontopääomaan sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä.

Suomen laajat vesistöt ja joet ovat valtava tällä hetkellä hyödyntämätön (lähes tuhottu) vesiluontoympäristö sekä paikallisille että vaelluskaloille. Ensiarvoista on turvata vesiluontopääoman palauttamisen kannalta vaelluskalakantojen elinmahdollisuuksien ennallistaminen erikseen lain perusteluissa annettavilla ohjauksilla, että maakuntakaavoissa on kartoitettava alueen luontaiset vaelluskalakannat sekä harvinaiset paikalliset kalakannat, sekä maakuntakaavamääräyksillä annettava veloite yksityiskohtaisempiin suunnitelmiin, että maakuntakaavassa määriteltyjen toimenpiteiden vaikutukset arvokkasiin kalakantoihin tulee luotettavasti selvittää.

Nykyisissä maakuntakaavoissa ei ole merkitty vesistöjä jokineen merkittäviksi luontopääoma-alueiksi vaelluskalakantojen vuoksi. Eihän ne tietysti nykyisellään olekaan, kun vaelluskalakannat on lähes tuhottu. Mutta jatkossa ne tulee tulla luontopääomamahdollisuutena tunnustettavaksi.

Luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi on lain perusteluihin syytä täsmentää uhanalaisten kalalajien suojelun ja palauttamisen ottamista maakuntakaavoituksessa selvitettäväksi ja kaavoituksella ohjattavaksi asiaksi. Tältä osin on maakuntakaavoituksessa arvioitava aikaisempien luontaisten lohijokien luontopääoman arvo, ja voimalaitosrakentamisella sekä muilla esteiden rakentamisilla aiheutetun luontopääoman menetyksen arvo, ja velvoitettava luontopääoman menetyksen aiheuttajatahot asetettavaan määräaikaan mennessä ryhtyvän korjaaviin toimenpiteisiin luontopääoman palauttamisiksi.

Vesistöjen luontopääoman pilaaja ja jatkuvasti kasvava uhka ovat alueiden laajat malminetsintä- ja kaivoshankkeet.

On oireellista, ettei lakiehdotuksessa edes mainita kaivoslakia, vaikka kaivoslain uudistaminen on parhaillaan eduskunnassa käsiteltävänä jo todettujen suurten vesistöille aiheutuvien haitallisten vaikutusten vuoksi. Kaivoshankkeiden pysyviä haittoja aiheuttavat itse kallioperän haitalliset ja myrkylliset mineraalit (joita kaivosyhtiö eikä kaivosalan hallintoviranomainen Tukeskaan tuo lausunnoissaan esille), kaivosyhtiön malminrikastuksessaan käyttämät vaahdotuskemikaalit (joiden haittojen vaikutuksia ei kaivosyhtiöt tuo esille, esim. ksantaatit, joiden haitallista pitoisuusrajaa vesieliöstölle ei edes ole selvitetty) ja kaivostoiminnasta jäljelle jäävät myrkylliset ja haitalliset kaivannaisjätteet (joiden jälkihoitoselvitykset puuttuvat). Lähes kaikki louhittu kiviaines jää jätteeksi kaivostoiminnasta, ja aiheuttaa todellisen riskin tuhatvuotiselle happamalle kaivosvalunnalle alueen vesistöön, siis lyhyen kaivoshankkeen loputtua ihmisiä kannalta katsottuna ikuisen haitan vesiluontopääomaan.

Tähän mennessä ei kaivosten vaikutuksia vesistöjen luontopääomaan ole pyritty selvittämään maakuntakaavoituksissa. On myös selvää, ettei kaivosten vaikutuksia alueellisiin maankäyttöratkaisuihin eikä vesistöjen luontopääomaan saada jatkossakaan säänneltyä maakuntakaavoissa, ellei lain perusteluissa erikseen velvoiteta maakuntakaavoituksessa selvitettävän alueen käynnissä olevien sekä valmistelussa olevien kaivoslain alaisten hankkeiden vaikutuksia vesistöjen luontopääoman tilaan, ja velvoiteta selvityksiin perustuen asetettavan määräaika tarvittaviin toimenpiteisiin ryhtymiselle vesiluontopääoman turvaamiseksi. Lain perusteluissa on lisäksi velvoitettava maakuntakaavassa inventoitavaksi myös vanhat kaivosalueet, sekä selvittämään niiden vaikutukset vesiluontopääomaan, ja laatimaan toimenpideohjelmat tarvittaviksi korjaaviksi toimenpiteiksi.

On syytä todeta, kaivosyhtiöt perustelevat kaivoshankkeitaan erityisesti kuin ilmastomuutoksen torjuntakeinoina. Ilman todellisia selvityksiä kaivoshankkeen vaikutuksista ympäristöön, vesistöihin, luontoon, kasvihuonekaasutaseen. Eikä jätevesienkään ja sivukivikasojen vaikutuksia ilmastoon- ja vesiluontopääomaan ole todellisuudessa selvitetty, eikä hyöty/haitta selvitystä tehty. Tämä oleellinen puute on lain perusteluissa korjattava oikeusohjeella.

Pykäläkohtaisia korjausehdotuksia

18 §. *Maakuntakaavan tarkoitus ja sisältö.* Pykälässä säädettäisiin maakuntakaavan tarkoituksesta ja sisällöstä.

Lisäehdotukset keltaisella

Pykälän 4 momentin mukaan maakuntakaavassa voitaisiin esittää myös muita maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia asioita. Tällaisia asioita voisivat olla esimerkiksi matkailun, jokamiehen oikeuden käyttäjien ja virkistysalueet; maa-, kala- ja porotalouden alueet; hiljentymisen ja hiljaiset alueet; luonnonsuojelun ja ekologisten yhteyksien alueet, luonnonvarojen hyödyntämiseen liittyvät alueet, kuten kaivostoiminnan, turvetuotannon ja maa-ainesten oton alueet, energiantuotannon, kuten esimerkiksi tuulivoimaloiden alueet, teollisuuden ja muun elinkeinotoiminnan alueet, puolustusvoimien alueet ja kulttuuriperinnön alueet.

Lisäys

On tärkeää, että maakuntakaavat voitaisiin tulkita oikeusvaikutteisiksi kaavoiksi, joiden mukaista hankkeiden olisi oltava mm. ympäristönsuojelulaissa. Kaivoslain rajapinnassa kuntien veto-oikeuden kaivoshankkeista tulisi ulottua kuntien lisäksi maakuntien liittoihin milloin kysymys on maakuntakaavasta ja muun kunnan hankkeesta, jolla on mahdollisia haitallisia vaikutuksia kunnan alueella.

20 §. Maakuntakaavan laadulliset vaatimukset.

Lisäys HE tekstiin Pykälän 1 momentin 3 loppuun s 274

Luonnonvarojen kestävä käytön periaatteissa kaivoskivennäisten osalta on huomioita toiminnan poikkeuksellisen laajat ja pitkäaikaiset vaikutukset, mukaan lukien happaman kivi- ja kaivosvaluman vaikutuksesta suhteessa EUn kaivannaisjäte- ja vesidirektiiveihin.

70 § Vaikutusten selvittäminen kaavaa laadittaessa

esimerkiksi suuren teollisen hankkeen tai vaikkapa ydinvoimalan YVAN toteuttaminen kaavan yhteydessä ei ole järkevää eikä tarkoituksenmukaista. Kaavamenettylyn kuulemiset eivät korvaa hankkeen YVA-kuulemisia.

Pykälä tulee poistaa. Toissijaisesti se tulee rajata hyvin selvästi kaavoitusprosessiin liittyviin hankkeisiin, tällainen voisi olla tien muuttaminen aikaisemmin kaavoitetulla alueella.

71 § Vaikutusten selvittämisen kohdentuminen ja laajuus

Lisäehdotukset keltaisella

Vaikutusten selvittämisen kohdentuminen ja laajuus

70 §:ssä tarkoitettuja kaavan todennäköisesti merkittäviä vaikutuksia selvitettäessä on otettava huomioon aikaisemmin tehdyt selvitykset sekä muut selvitysten tarpeellisuuteen vaikuttavat seikat. Selvitysten on annettava kaavan tehtävän ja tarkoituksen kannalta riittävät tiedot, jotta voidaan arvioida suunnitelman toteuttamisen todennäköisesti merkittävät välittömät ja välilliset vaikutukset, käsittäen muun lain mukaan huomioitavat ja pitkienkin aikojen kuluessa ilmenevät vaikutukset:

- 1) alue- ja yhdyskuntarakenteeseen, yhdyskunta- ja energiatalouteen sekä liikenteeseen;
- 2) ihmisten elinoloihin ja elinympäristöön sekä terveyteen ja viihtyvyyteen;
- 3) luonnon monimuotoisuuteen, ekologiaan sekä kasvi- ja eläinlajeihin;
- 4) maa- ja kallioperään, veteen, vesistöjen tilaan, pohjaveteen, ja ilmaan sekä luonnonvaroihin;
- 5) ilmastoon, ilmastomuutoksen hillintään ja ilmastomuutokseen sopeutumiseen;
- 6) maisemaan, rakennettuun ympäristöön, kaupunkikuvaan ja kulttuuriperintöön;
- 7) elinkeinoelämän toimintaedellytysten ja toimivan kilpailun kehittymiseen.

Valmisteltavana olevan kaavan tai sen 1 momentissa tarkoitettujen vaikutusten ulottuessa saamelaisien kotiseutualueelle on 1 momentissa tarkoitettuja vaikutuksia selvitettäessä tunnistet-

tava erityisesti mahdolliset vaikutukset saamelaiden kulttuuriin ja perinteisiin elinkeinoihin sekä heidän oikeuteensa harjoittaa niitä.

Jos kaavan 70 §:ssä tarkoitetut todennäköisesti merkittävät vaikutukset ulottuvat toisen kunnan alueelle, kaavan vaikutuksia selvitettyä on oltava tarpeellisessa määrin yhteydessä tähän kuntaan. Jos kaavan todennäköisesti merkittävät vaikutukset ulottuvat toisen maakunnan liiton alueelle, on vastaavasti oltava yhteydessä tähän maakunnan liittoon.

273 §. Ennen rakennustyön aloittamista sallitut toimet.

Lisäys:

Toimet kuten puiden kaataminen, kaivaminen ja louhinta eivät ole kuitenkaan sallittuja, jos ne edellyttävä maa-aineslupa, vesi- tai ympäristölupaa tai luonnonsuojelulain tai Natura-poikkeuslupaa esimerkiksi pohjavesialueen tai siihen rinnastettavan, pinta- tai pohjavesivaikutusten, vaarallisen mineralisaation, kuten asbestien tai sulfidimineraalien esiintymisen johdosta, vesistö- tai luonnonsuojeluvaikutusten johdosta.

PERUSTELUT:

Kaavoituslainsäädäntä ei voi mennä EUn tason ympäristö- ja luonnonsuojelulainsäädännön ohitse, vaikka tämä on valitettava käytäntö. Esimerkkinä on BASFin tehtaan rakentaminen kaavan perusteella pohjavesialueelle Harjavallassa, minkä Vaasan HaO totesi laittomaksi ja pohjavedenpilaamiskiellon vastaiseksi. Lain ei tule rohkaista muita lakeja rikkoviin toimiin.

Paikka voi olla louhintaan sopimaton ja muun lain vastainen. Esimerkiksi Vantaan kaupunki on myöntänyt asemakaavan mukaisena ”tontin tasoittamislouhintana” erittäin suurimuotoisen kivilouhimon Vantaan Kiilassa Bergkullantielle. Louhimo on ensimmäisen luokan pohjavesialueeseen rinnastettavan Päijännetunnelin päällä ja toiminta vaarantaa koko pääkaupunkiseudun juomaveden. Sitä tehdään kaupungin toimenpideluvilla sekä erillisellä murskaamon kunnallisella luvalla. Vastaava toiminta noin kilometrin päässä on edellyttänyt ympäristövaikutusten arviointia ja AVIn ympäristölupaprosessia vaarantaen pinta- ja pohjavesiä sekä luontoarvoja.

Toisaalta Kaicellin biojalostamo aiotaan louhia vaaralliseen asbesti-, talkki-, serpentiini- ja mustaliuskemineralisaatioon ilman mitään ympäristölupaa. Vaaralliset mineraalit laitettaisiin kunnan arvion mukaan maantäyttöön. Vastaavassa mineralisaatiossa Mieslahden talkkikaivosprosessi on edellyttänyt YVAN , sekä kaivannaisjättesuunnitelmia ja vaaralliseksi luokiteltuna kaivannaisjätealueita ympäristölupaprosessissa

71 §

perusteluihin hallituksen esitykseen on lisättävä Sanna Marinin hallitusohjelman kaivostoiminnan kestävyys tavoitteiden vuoksi seuraavaa

Luonnonvarojen kestävä käytön periaatteissa kaivoskivennäisten osalta on huomioitava toiminnan poikkeuksellisen laajat ja pitkäaikaiset vaikutukset, mukaan lukien happaman kivi- ja kaivosvaluman vaikutukset suhteessa EUn kaivannaisjäte- ja vesidirektiiveihin.

Kaivoksien suhteen tarvitaan ympäristövaikutusten arviointi käsittäen rakentamisen, toiminnan ja erityisesti kaivannaisjätteiden pitkäaikaiset vaikutukset. Kaivoshankkeen ympäristövaikutuksia arvioitaessa vaihtoehtoina tullee olla nollavaihtoehto ja tunnelikaivos,

johon kaikki mahtuvat ja erityisesti vaarallisimmat kaivosjätteet sijoitetaan ja stabiloidaan pysyvästi, avolouhoskaivos on tyypillisesti erittäin vaikea vaihtoehto perustuen ympäristö- ja maankäytön vaikutuksiin. Pohjois-Suomen Aluehallintoviraston uusimmissa päätöksissä potentiaalisesti happoa muodostavat kaivannaisjätteet on luokiteltu vaarallisiksi jätteiksi. Vaaralliset ja ei-pysyvät jätteet sekä kaivostoiminnan tyyppinen raskasteollisuus voivat olla voimakkaassa ristiriidassa esimerkiksi matkailu-, virkistys-, maa- ja metsätalousalueiden kanssa.

Metallikaivosten sekä joidenkin sulfidien yhteydessä esiintyvien teollisuusmineraalien kaivostoiminnan yhteydessä syntyy nykyisessä toiminnassa vaarallisten ja ei-pysyvien jätteiden kaivannaisjätealueita, joiden koot ovat miljoonista tonneista miljardeihin tonneihin. Ne rinnastuvat tavanomaisiin ei-pysyvän, kaatopaikkajätteen, sekä vaarallisen eli ongelmajätteen kaatopaikkoihin suotovesiltään mutta voivat merkittävästi ylittää vaarallisen kaatopaikan normit. Toiseksi jätealueiden koot ovat kertaluokkia kaatopaikkojen kokoa suurempia. Tällaiset jätealueet vaikuttaisivat maan ja vesialueiden käyttöön hyvin pitkiä aikoja. Esimerkkejä tällaisesta on Kajak-raporteissa. Nykyiset kaivokset ovat kertaluokkia suurempia ja vaikutukset samoin.

Kaivoshanketta kaavoitettaessa ja kaavaa tarkistettaessa tulee selvittää suunnitellun kaivannaisjätealueen sekä mahdollisten louhosten, tunneleiden sekä pilaantuneen maan alueiden pitkäaikaiset vesivaikutukset. Vesistö ja pohjavesivaikutukset tyypillisesti ylittävät kaivannaisjäte-, vesipuite- ja pohjavesidirektiivien normit. Kaavoituksessa tulee varmistaa ne menettelyt joilla kaivannaisjätteiden sijoitus saadaan EUn ja Suomen lainsäädännön mukaiseksi myös pitkien aikojen kuluessa. Metall- ja sulfidimineraalien osalta tämä tarkoittaa tyypillisesti ainakin vaarallisten kuten potentiaalisesti happeamuodostavien jätteiden kiinteystystä eli stabilointia kaivostunneleihin tai louhosten pohjille

Kaivosten toiminnanaikaisista vaikutuksista vesivaikutusten lisäksi keskeisiä ovat melu, kaasut, pöly ml. pien- sekä hengitettävät hiukkaset ja asbestikuitupöly, värinä, usein äärimmäisen raskas liikenne ja lentokivet. Kaivoksille tulee määrätä jo lentokivien ja kaasupäästöjen takia vähintään 1-2 kilometrin ja muista vaikutuksista johtuen ainakin 2-5 kilometrin suojavaikutusalue, jonka kiinteistöt lunastetaan vähintään 1.5-kertaiseen hintaan omistajan niin halutessa. Vaikutusalue tulee selvittää myös teiden ja vesistöjen läheisyydessä. Kaivoslain mukaan kaikki haitat on korvattava, joten kaavoittajan tulee selvittää eri haittojen ulottuminen kaivospiiriltä/alueelta. Keskeisiä ovat haitat kiinteistöarvoille ja elinkeinoille, terveyshaitat sekä haitat luonnon- ja pinta- sekä pohjavesien suojelulle, jotka tulee selvittää käyttäen ympäristölupa- ja YVA-tietoja, Seveso-direktiivin edellyttämiä suuronnettomuustietoja ja näitä vastaavia päivitettyjä tietoja sekä muita ajantasaisia sekä kaivosyhtiöstä riippumattomia selvityksiä.

Erilliset lait

14 Laki maa-ainelain 3 ja 4 §:n muuttamisesta

4 §. Luvanvaraisuus. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jossa **säädettäisiin poikkeuksesta maa-ainesten ottamisen luvanvaraisuuteen koskien lainvoimaisen asemakaavan toteuttamisen valmistelevia kaivuu- ja louhintatoimenpiteitä.**

Tämä on erittäin vaarallinen ehdotus ja tulee hylätä.

Vaihtoehtoisesti tulee lisätä, että maa-ainelupa siihen liittyvine lupineen tarvitaan, jos toiminnan vaikutukset edellyttävät vesi- tai ympäristölupaa tai luonnonsuojelulain tai Natura-

poikkeuslupaa esimerkiksi pohjavesialueen tai siihen rinnastettavan, pinta- tai pohjavesivaikutusten, vaarallisen mineralisaation, kuten asbestien tai sulfidimineraalien esiintymisen johdosta, vesistö- tai luonnonsuojeluvaikeuksien johdosta.

Paikka voi olla louhintaan sopimaton ja muun lain vastainen. Esimerkiksi Vantaan kaupunki on myöntänyt asemakaavan mukaisena "tontin tasoittamislouhintana" erittäin suurimuotoisen kivilouhimon Vantaan Kiilassa Bergkullantielle. Louhimo on ensimmäisen luokan pohjavesialueeseen rinnastettavan Päijännetunnelin päällä ja toiminta vaarantaa koko pääkaupunkiseudun juomaveden. Sitä tehdään kaupungin toimenpideluvilla sekä erillisellä murskaamon kunnallisella luvalla. Vastaava toiminta noin kilometrin päässä on edellyttänyt ympäristövaikutusten arviointia ja AVIn ympäristölupaprosessia vaarantaen pinta- ja pohjavesiä sekä luontoarvoja.

Toisaalta Kaicellin biojalostamo aiotaan louhia vaaralliseen asbesti-, talkki-, serpentiniitti- ja mustaliuskemineralisaatioon ilman mitään ympäristölupaa. Vaaralliset mineraalit laitettaisiin kunnan arvion mukaan maantäyttöön. Vastaavassa mineralisaatiossa Mieslahden talkkikaivosprosessi on edellyttänyt YVAN , sekä kaivannaisjättesuunnitelmia ja vaaralliseksi luokiteltuna kaivannaisjätealueita ympäristölupaprosessissa